

УДК 316.6:159.924.7

ПСИХОСЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБРАЗУ МАЙБУТНЬОГО ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА У СВІДОМОСТІ ЗАКОХАНИХ

Гавриловська К.П., к. психол. н.,
доцент кафедри соціальної та практичної психології

Баранчук О.І., студентка
соціально-психологічного факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті проаналізовано гендерні відмінності у психосемантичних характеристиках уявлень про майбутнього шлюбного партнера у свідомості закоханих. Виявлено, що для чоловіків сексуальні стосунки є більш значущими, ніж сімейні цінності. Жінки в порівнянні з чоловіками більше налаштовані на створення родини, але в цій майбутній, поки ще віртуальній, родині немає місця сексуальним стосункам, а поява дітей пов'язується з можливою втратою вірності та підтримки чоловіка.

Ключові слова: образ майбутнього шлюбного партнера, гендерні відмінності.

В статье проанализированы гендерные различия в психосемантических характеристиках представлений о будущем брачном партнере в сознании влюбленных. Выявлено, что для мужчин сексуальные отношения более значимы, чем семейные ценности. Женщины по сравнению с мужчинами более настроены на создание семьи, но в этой будущей, пока еще виртуальной, семье нет места сексуальным отношениям, а появление детей связывается с возможной потерей верности и поддержки мужа.

Ключевые слова: образ будущего брачного партнера, гендерные различия.

Havrylovska K.P. Baranchuk O.I. FEATURES OF THE PSYCHOSEMANTICAL IMAGE OF THE FUTURE MARRIAGE PARTNER IN THE MINDS OF LOVERS

The article analyzes gender differences in perception of the psychosemantical characteristics of the future marriage partner in the minds of lovers. In the minds of men, sexual relations are more important than family values. Women, compared to men, are more attuned to create a family, but in the future, in this virtual family no place for sexual relationships and having children is associated with the possibility to loss the loyalty and support of the husband.

Key words: image of a future marriage partner, gender differences.

Постановка проблеми. Кожна пара закоханих проходить певні етапи розвитку своїх стосунків. Проте ще до початку цих стосунків у свідомості особи формується образ майбутнього партнера – коханої людини, з якою можна створити сім'ю, народити дітей, бути завжди поруч. Молоді люди схильні ідеалізувати свого майбутнього шлюбного партнера, тому зазвичай наділяють його позитивними якостями та характеристиками. Але уявлення про ідеального шлюбного партнера часто не збігаються з реальністю, образ може бути настільки ідеалізованим, що не матиме відповідників у реальному житті взагалі. У такому разі від початку стосунків люди вимушені пристосовуватись одне до одного. Якщо таке пристосування надто складне або неможливе, пара розпадається. Крім того, уявлення про майбутнього шлюбного партнера (а відповідно, і очікування від нього) дуже різні у хлопців і дівчат, бо часто формуються під впливом гендерних стереотипів. Це ще більше ускладнює взаємодію в парі. Тому образ майбутнього шлюбного партнера є

одним із чинників, що впливають на долю майбутньої родини.

Дані, отримані в результаті проведення дослідження, можуть бути використані практичними психологами для консультування осіб, що мають певні проблеми у стосунках, і закоханих, що збираються вступити до шлюбу. Це, у свою чергу, може знизити кількість розлучень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підставою формування образу майбутнього шлюбного партнера є образ світу – багаторівнева цілісна система уявлень людини про світ, інших людей, про себе саму та свою діяльність. Образ світу є функціонально та генетично первинним стосовно будь-якого конкретного образу або окремого чуттєвого переживання. На думку С.Д. Смірнова, образ світу є первинним щодо вражень, які виникають у процесі сприймання стимулів, а будь-який образ, що виникає, є певною частиною, елементом образу світу в цілому, він не формує, а підтверджує, уточнює його [1].

Досить евристичною є думка О.О. Бодалева, який встановив, що уявлення суб'єк-

та про інших людей, яке є результатом міжособистісного пізнання, перетворюється на командну інформацію, яка регулює вироблення в нього конкретних патернів поведінки щодо цих людей [2].

Проблему образу майбутнього шлюбного партнера досліджували В.В. Мацюк (психологічні механізми формування образу майбутнього шлюбного партнера) [3], О.С. Кочарян, Л.В. Глущенко (зв'язок образу батька з образом шлюбного партнера) [4] та інші вчені.

Отже, образ є узагальненою формою відображення предмета чи явища. Образ майбутнього шлюбного партнера – це емоційно забарвлена система уявлень у свідомості конкретної людини про її бажаного ідеального шлюбного партнера, що формується під впливом стереотипів, спостережень за життям подружніх пар і є результатом власного життєвого досвіду.

Недостатньо вивченими на сьогодні є гендерні відмінності у психосемантичних характеристиках уявлень про майбутнього шлюбного партнера.

Формулювання цілей і постановка завдань. Метою дослідження є визначення гендерних відмінностей в уявленнях про майбутнього шлюбного партнера у психіці закоханих. Реалізація мети передбачає послідовне виконання таких завдань: проаналізувати наукову літературу з проблеми формування образу майбутнього шлюбного партнера; емпірично дослідити особливості гендерних відмінностей психосемантичних характеристик образу майбутнього шлюбного партнера у психіці закоханих; проаналізувати особливості прояву гендерних відмінностей психосемантичних характеристик образу майбутнього шлюбного партнера у психіці закоханих.

Ми припускаємо, що існують такі гендерні відмінності психосемантичних характеристик образу майбутнього шлюбного партнера: дівчата демонструють тенденцію до ідеалізації майбутнього шлюбного партнера, акцентують увагу на тих характеристиках, що важливі для сімейного життя; хлопці більше цінують фізичну привабливість майбутньої шлюбної партнерки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для проведення психосемантичного дослідження було обрано метод асоціативного експерименту.

Вибірковою сукупністю нашого дослідження є 10 закоханих пар віком від 18 до 22 років, які перебувають у стосунках терміном від одного до трьох років.

Процедура дослідження: досліджуваному пропонується бланк, у якому потрібно вказати загальні відомості про себе (ім'я,

вік), а також, пропонується якнайшвидше дати асоціації (5 слів) на слово-стимул (у нашому випадку це словосполучення «майбутній шлюбний партнер»).

Після проведення дослідження було отримано 100 слів-асоціацій на слово-стимул «майбутній шлюбний партнер», тобто по 10 слів-асоціацій від кожної пари закоханих.

Проведення якісного аналізу дозволило визначити сім смислових категорій, на які можна поділити отримані слова-асоціації.

Спочатку проаналізуємо, яким чином були розподілені слова-асоціації за категоріями в жіночій частині вибірки (див. табл. 1).

Таблиця 1
Результати якісного аналізу отриманих слів-асоціацій (жіноча вибірка)

Назва категорії	Приклади	Кількість у %
Позитивні характеристики	довіра, любов	28%
Фізичні характеристики	гарний, сильний	6%
Негативні характеристики	-	0%
Зобов'язання	обов'язки	6%
Фізіологічні процеси	секс, задоволення	10%
Сім'я	батько, діти, дід	42%
Матеріальні цінності	гроші, банкір	8%
Всього	-	100%

Отже, у жіночій вибірці найбільшу питому вагу за результатами якісного аналізу має категорія «Сім'я» – 42% від усієї кількості слів-асоціацій. Це означає, що найбільш значущі якості майбутнього партнера пов'язані з його здатністю створити родину, бути супутником на усе подальше життя.

Найменша кількість слів виявилась в категоріях «Фізичні характеристики» та «Зобов'язання» (по 6%). Можна припустити, що для дівчат фізичні характеристики майбутнього шлюбного партнера є менш значущими, акцент ставиться на духовній близькості, готовності підтримувати й допомагати. Мала кількість слів-асоціацій у категорії «Зобов'язання» може свідчити про романтичність юнок, цілком властиву для цього віку.

Категорія «Негативні характеристики» не містить жодного слова, це може бути зумовлено, що у свідомості дівчат існує тенденція до ідеалізації майбутнього шлюбного партнера. Насправді це досить тривожний результат, оскільки надмірна ідеалізація майбутнього партнера може свідчити про небажання сприймати його і сильні, і слабкі

сторони. Це може призвести до розчарування і, як наслідок, до руйнування стосунків.

Слід зазначити, що значна кількість слів, що потрапили до категорії «Позитивні характеристики», була цілком прогнозованою, зважаючи на романтичність жінок цієї вікової категорії, їх схильність вірити в «прекрасного принца», а також стан закоханості, у якому наші досліджувані перебувають.

Тепер проаналізуємо, яким чином були розподілені слова-асоціації за категоріями в чоловічій частині вибірки (див. табл. 2).

Таблиця 2

Результати якісного аналізу отриманих слів-асоціацій (чоловіча вибірка)

Назва категорії	Приклади	Кількість у %
Позитивні характеристики	кохання, довіра	40%
Фізичні характеристики	гарна, красива	10%
Негативні характеристики	сварки	4%
Зобов'язання	обов'язок	4%
Фізіологічні процеси	секс	8%
Сім'я	шлюб, діти	34%
Всього	-	100%

Отже, у чоловіків найбільшу питому вагу, за результатами якісного аналізу, має категорія «Позитивні характеристики» – 40%. До цієї категорії входять найбільш значущі якості майбутньої шлюбної партнерки. Вона має бути надійна, вірна, романтична, кохана тощо.

Найменша кількість слів-асоціацій виявилась у категоріях «Негативні характеристики» (4%) та «Зобов'язання» (4%). Можна припустити, що хлопці, як і дівчата, попри всю романтичність стосунків, не готові перебувати в них вічно. Крім того, ми зустрічаємо негативні характеристики майбутнього шлюбного партнера (розлучення, сварки). Ми бачимо, що це не стільки характеристики партнера, скільки характеристики стосунків. Принаймні деякі «половинки» закоханих пар припускають можливість розриву. Можливо, це ситуативні результати (сварка напередодні), але причиною може бути і загальна незадоволеність стосунками, внутрішня готовність їх розірвати. Причому готовність одностороння, адже дівчата жодного негативу під час опитування не виявили. У наших подальших дослідженнях варто до процедури асоціативного експерименту додати кілька питань про поточну ситуацію в стосунках. Це значно полегшить інтерпретацію отриманих результатів.

Звертає на себе увагу той факт, що категорія «Матеріальні цінності» не містить жодного слова-асоціації, тоді як у жіночій вибірці

до цієї категорії віднесено 8% слів (майбутній шлюбний партнер має бути успішний, мати гроші). Для жінок, очевидно, фінансова забезпеченість майбутнього партнера має велике значення (на відміну від чоловіків). Радше за все, маємо справу з традиційними гендерними стереотипами (чоловік має бути матеріально забезпеченим, заробляти гроші). Жінкам, на думку чоловіків, це робити не обов'язково. Натомість кількість слів, що описують фізичні характеристики майбутньої обранниці, є більшою. Тобто для чоловіків більш значущими є фізичні характеристики жінок, для жінок важливою є матеріальна спроможність майбутнього шлюбного партнера.

Ще один цікавий результат – кількість слів-асоціацій у категорії «Фізіологічні характеристики». Питома вага цієї категорії у жінок дещо вища. Крім того, якщо у чоловіків до цієї категорії входить лише слово «секс», то у жінок зустрічаються й інші слова. Можемо зробити висновок, що сексуальні стосунки для жінок з нашої вибіркової сукупності є більш значущими, ніж для чоловіків.

За допомогою програми «Statistica 6.0» було проведено факторний аналіз отриманих результатів.

Спочатку проаналізуємо результати факторного аналізу у жіночій частині вибірки. Ми отримали два фактори, які пояснюють 74,54% дисперсії та характеризують образ майбутнього шлюбного партнера у свідомості досліджуваних жінок.

Перший фактор становить 44,23% дисперсії. Він включає в себе такі поняття: «чоловік» (0,85), «діти» (0,80), «опора» (-0,83), «вірний» (-0,79). Другий фактор, який пояснює 30,31% дисперсії, включає в себе два протилежні за своєю вагою поняття. Це «сім'я» (-0,71) і «секс» (0,83). Інші слова не увійшли в межі фактору, бо вони мають недостатні факторні навантаження.

Для більш наглядної презентації отриманих результатів, ми побудували факторне поле, яке містить уявлення жінок про майбутнього шлюбного партнера (рис. 1.).

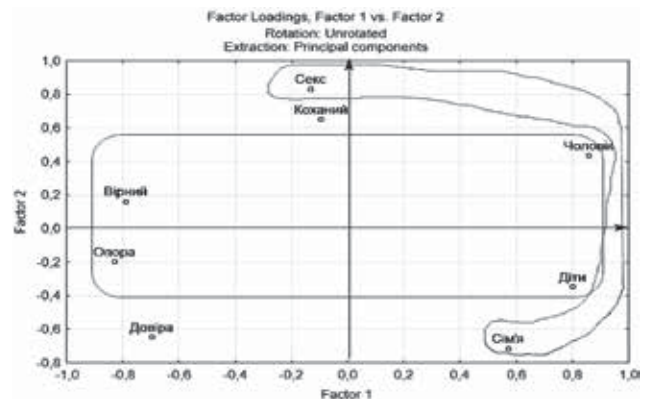

Рис. 1. Факторне поле (жіноча вибірка)

Отже, фактор 1 ми можемо назвати «Родина». У ньому категорії «чоловік» і «діти» протиставляються категоріям «опора» і «вірний». Досить суперечливі результати, згідно з якими в майбутньому шлюбі чоловік не є вірним, а діти й чоловік не сприймаються як «опора». Це може означати, що у свідомості жінок слова «опора» та «вірний» є характеристиками дошлюбних стосунків, у яких ці жінки перебувають в цей момент. Натомість категорії «чоловік» і «діти» більшою мірою стосуються майбутнього офіційного шлюбу. У наших досліджуваних існує підсвідомий страх того, що з появою «штампу в паспорті» та дітей стосунки з коханим зміняться на гірше. Можливо, досліджувані бачили приклади такого «псування» стосунків у своїх знайомих і рідних. Загалом можемо говорити про суперечливість образу майбутнього шлюбного партнера, підсвідомий страх переходу зі статусу «коханої» у статус «дружини», причиною якого можуть бути негативні стереотипи про родинне життя.

Фактор 2 є ще більш суперечливим, оскільки в ньому прямо протиставляються категорії «секс» і «сім'я». Умовно цей фактор ми можемо назвати «Сім'я без сексу». Причиною такого суперечливого поєднання можуть бути як стереотипи («сексу після весілля не існує»), так і негативний досвід зростання наших досліджуваних у їх батьківських родин. Загалом, таке розташування категорій може свідчити про підсвідомий страх жінок перед одруженням через побоювання втратити сексуальні стосунки, які є досить важливими. Отже, в уявленні наших досліджуваних жінок, секс існує лише в дошлюбних стосунках.

Далі проаналізуємо результати факторного аналізу в чоловічій частині вибірки. Ми отримали два фактори, які пояснюють 62,13% дисперсії та характеризують образ майбутньої шлюбної партнерки у свідомості досліджуваних чоловіків.

Перший фактор становить 32,53% дисперсії. Він поєднує такі категорії: «гарна» (0,81), «діти» (-0,71).

Другий фактор, який пояснює 29,59% дисперсії, включає в себе два близьких поняття, які знаходяться в одній валентності – це «надійність» (0,75) та «секс» (0,90). Це однорідний, за своєю характеристикою, фактор.

Інші слова не увійшли в межі факторів, бо вони мають недостатні факторні навантаження.

Для більш наглядної презентації отриманих результатів ми побудували факторне поле, яке містить уявлення чоловіків про майбутню шлюбну партнерку (рис. 2.).

Отже, Фактор 1 ми можемо назвати «Негарна мама». Можна припустити, що, з погляду молодих чоловіків, жінка є гарною доти, поки в неї не народжуються діти. Оскільки, як ми з'ясували раніше, для чоловіків фізична привабливість є однією з ключових характеристик майбутньої шлюбної партнерки, стає зрозумілою причина великої кількості розлучень саме після народження дитини. Чоловіки підсвідомо заздалегідь налаштовані на те, що після появи дітей жінка втрачає фігуру, вроду, привабливість тощо. Це може бути причиною чоловічих страхів перед небажаною вагітністю, перед одруженням. Зрештою, чоловіки просто бояться, що їх кохана втратить вроду та привабливість.

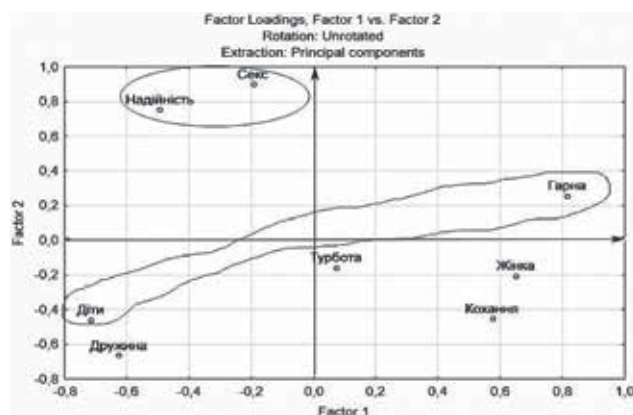

Рис. 2. Факторне поле (чоловіча вибірка)

Фактор 2 містить дві категорії: «секс» і «надійність». Умовно можна його назвати «Бойова подруга». Категорії розташовані близько одна біля одної, з чого можна зробити висновок про те, що для чоловіків майбутня шлюбна партнерка має бути надійною та сексуальною – класичні характеристики образу коханки, оскільки про родину та дітей тут не йдеться.

Отже, образ майбутнього шлюбного партнера є суперечливим як у психіці чоловіків, так і у психіці жінок.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Образ майбутнього шлюбного партнера – це емоційно забарвлена система уявлень у свідомості конкретної людини про її бажаного ідеального шлюбного партнера, що формується під впливом стереотипів, спостережень за життям подружніх пар та в результаті власного життєвого досвіду.

Було виявлено гендерні відмінності сприймання образу майбутнього шлюбного партнера у свідомості закоханих.

У жінок найбільш значущі якості майбутнього партнера пов'язані з його здатністю створити родину, бути супутником на усе

подальше життя; фізичні характеристики майбутнього шлюбного партнера є менш значущими, акцент ставиться на духовній близькості, готовності підтримувати й допомагати. У свідомості дівчат існує тенденція до ідеалізації майбутнього шлюбного партнера.

У чоловіків ми зустрічаємо негативні характеристики майбутнього шлюбного партнера. Причому це не стільки характеристики партнера, скільки характеристики самих стосунків. В образі майбутньої шлюбної партнерки домінують фізіологічні характеристики. Для молодих чоловіків з нашої вибірки сексуальні стосунки є більш значущі, ніж сімейні цінності. Чоловіки, як і жінки, попри всю романтичність стосунків, не готові перебувати в них вічно.

Образ майбутнього шлюбного партнера є суперечливим як у психіці чоловіків, так і у психіці жінок.

Жінки порівняно з чоловіками більше налаштовані на створення родини, але в цій майбутній, поки ще віртуальній, родині немає місця сексуальним стосункам, а поява дітей пов'язується з можливою втраченою вірністю та підтримкою чоловіка. Образ майбутньої шлюбної партнерки в чоловіків досить амбівалентний, розщеплений. З одного боку, це дружина, яка з народженням

дітей втрачає свою привабливість, з іншого – надійна подруга, яка завжди готова до сексу (проте вона не дружина і не мама дітей).

Перспективою подальших досліджень є пошук адекватних методів просвітницької, консультаційної роботи з молодими людьми, що збираються вступати до шлюбу, з метою їх психологічної підготовки до майбутнього родинного життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Смирнов С.Д. Мир образов и образ мира / С.Д. Смирнов // Вестник Моск. ун-та. Серия 14 «Психология». – 1981. – № 2. – С. 15–29.
2. Бодалев А.А. Познание человека человеком: возрастной, гендерный, этнический и профессиональные аспекты / А.А. Бодалев, Н.В. Васина. – СПб. : Речь, 2005. – 323 с.
3. Кочарян А.С. Зв'язок образу батька з образом шлюбного партнера / А.С. Кочарян, Л.В. Глушенко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Психологія». – 2009. – № 842. – Вип. 41. – С. 160–165.
4. Мацюк В.В. Сформованість образу майбутнього шлюбного партнера у контексті подружньої сумісності / В.В. Мацюк // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12 «Психологічні науки»: зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2007. – № 20 (44). – С. 64–70.